

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
старший науковий
спіробітник ДНПБ України
ім. В.О. Сухомлинського,
доктор педагогічних наук

150 років від дня народження Олександра Мурашка (1875-1919), художника, педагога

Народився 7 вересня 1875 у Києві. Дитинство провів у Борзні та Чернігові, де навчався в духовному училищі. Велику роль у його становленні відіграв дядько – художник Микола Мурашко, засновник Київської рисувальної школи (1875), де навчався й Олександр. Продовжив освіту в Петербурзькій академії мистецтв (1894–1900), де отримав звання художника за картину «Похорон кошового». У 1900–10-х брав участь у міжнародних виставках (Венеція, Мюнхен, Берлін), здобувши визнання як представник українського модерну. Після повернення до Києва займався педагогічною діяльністю: викладав у художньому училищі, де впроваджував нові методи навчання, орієнтовані на розвиток творчої індивідуальності студента.

У 1913 відкрив приватну художню студію в Києві у відомому «хмарочосі Гінзбурга» на вулиці Інститутській. Це була одна

з найвищих будівель у місті – 11 поверхів, а студія розмістилася на горищі. Викладання в ній було організоване академічно і багато в чому нагадувало принципи школи Миколи Мурашка. Окрім малюнку і живопису, читали лекції з історії та філософії мистецтва. Для свого часу школа, або студія О. Мурашка, була дуже прогресивною: з-поміж інших художніх навчальних закладів вона вирізнялася тим, що навіть наймолодші її учні писали й рисували не з гіпсів, а з натури. Як педагог О. Мурашко був надзвичайно ліберальним у ставленні до учнів, дозволяв їм вільно реалізувати свої творчі прагнення та не нав'язував власних думок. Не дотримуючись сухих догм академічної вишколеності, він передусім виховував у своїх учнів культуру кольору, розвивав основи живописного сприйняття й бачення натури. Школа була відомою й за межами України. За словами художників Миколи Бурачека та Юрія Михайліва, мюнхенський живописець і скульптор Франц фон Штук (1863–1928), одсилаючи одного киянина, що приїхав до нього вчитися, казав: «Чого ви приїхали сюди, у вас там є Мурашко».

Олександр Мурашко – один із фундаторів, авторів першого статуту та професорів Української Академії мистецтва – першого вищого мистецького навчального закладу в Україні (відкрита у листопаді 1917 у приміщенні Педагогічного музею). Намагаючись самостійно знайти рішення, здатне подолати проблеми професійної підготовки художників, Мурашко запропонував введення ступеневої системи мистецької освіти, що передбачала поетапне навчання у художній гімназії початкового рівня, середній художній школі та Академії як її найвищому щаблі.

14 червня 1919 життя О.Мурашка обірвалося в Києві

за трагічних обставин: він загинув у віці 43 років від кулі агентів ЧК під час більшовицького терору. Похований на Лук'янівському цвинтарі.

150 років від дня народження Олександра Кошиця (1875-1944), диригента, композитора, педагога

Народився 12 вересня 1875 у с. Ромашки на Київщині. Навчався у Богуславському духовному училищі, Київській духовній семінарії. Його педагогічний шлях розпочався ще 1896 року, коли він учителював у церковній школі села Грузьке на Київщині та керував хором при місцевій церкві. Після закінчення Київської духовної академії (1901) викладав у різних навчальних закладах: у Ставропольському жіночому училищі (Закон Божий і арифметика), у Ставропольському педагогічному інституті (історія), на учительських курсах у Катеринодарі (теорія музики й хоровий спів). Від 1904 працював у Києві викладачем церковного співу в Київській духовній семінарії та Другому жіночому духовному училищі, керував семінарським хором, а згодом, з 1908 – студентським хором Київського університету. 1913 об'єднав студентський чоловічий хор з хором Вищих жіночих курсів, створивши потужний колектив, який із великим успіхом виступав у Києві та в багатьох містах України.

З 1911 викладав у хоровому класі Київського музичного училища, а після заснування

Київської консерваторії (1913) увійшов до першого складу її викладачів і керував консерваторським хором. У цей час сформував власну методику навчання хорового співу, яка поєднувала високу дисципліну, досконалість звучання та глибоку любов до народної пісні. У 1917 брав участь у створенні відділу мистецтв Генерального секретарства освіти, опікуючись секцією музики. Згодом, після перетворення Генерального секретарства на Міністерство народної освіти, очолив його музичний відділ. Наголошував на необхідності збереження й поширення української народної пісні, українізації церковного співу на основі так званого київського розспіву, пропонував створювати народні хори та хорові товариства, організовувати курси музичної грамоти, теорії музики, історії та теорії української пісні, хорового співу й регентського мистецтва, а також впроваджувати уроки співу в школах.

1919 разом із Кирилом Стеценком отримав доручення від Симона Петлюри організувати хорову капелу для світового турне з метою ознайомлення західних країн з Україною, її мистецтвом і культурою. Концерти капели, що відбулися 1919–20 у Чехословаччині, Австрії, Швейцарії, Франції, Бельгії, Голландії, Англії та Німеччині, мали величезний успіх. 1921 капела розпалася на три групи. Одна з них (на чолі з Кошицем) виїхала до Польщі, де було створено новий колектив – Український національний хор, що у 1921–26 здійснив триумфальне турне країнами Європи, США, Латинською Америкою, Канадою, збираючи велелюдні зали та захоплюючи відгуки музичних критиків.

Після припинення діяльності Українського національного хору (1926) мешкав у Нью-Йорку, періодично займався концертною діяльністю,

керуючи зведеними українськими хорами. Прочитав цикл лекцій з історії української музики у Колумбійському університеті. Здобув звання почесного доктора філософії Вільного українського університету в Празі.

Останні роки життя мешкав у м. Вінніпег (Канада), де й помер на 70-му році життя. Попри похилий вік і слабе здоров'я, викладав на літніх диригентсько-вчительських курсах та керував їхнім українським хором (1941-44). Похований у колумбарії цвинтаря «Глен-Іден».

125 років від дня народження Микити Грищенка (1900–1987), педагога, організатора освіти

Народився 27 вересня 1900 у с. Трушки на Київщині у великій селянській родині. В 1915–20 працював у Білій Церкві різноробом, згодом – телеграфістом на різних станціях Південно-Західної залізниці. В 1920–23 здобував освіту на Київських українських трирічних педагогічних курсах ім. Б. Грінченка, у 1923–26 навчався на юридичному факультеті Київського інституту народного господарства. Одночасно працював з дітьми-сиротами в дитячому будинку, займався репетиторством «за харчі», навчав грамоти неписьменних на курсах лікнепу. 1926 розпочав активну діяльність у системі народної освіти: працював учителем, директором школи, районним і окружним інспектором відділу трудшкіл. 1929 призначений директором Київського педтехнікуму. У 1930–34 очолював Інститут соціального виховання (пізніше Київський педагогічний інститут).

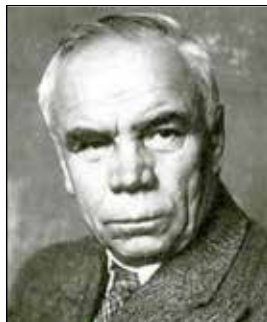
У 1934–41 – науковий співробітник Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП). У 1941–43 – перебував в евакуації у казахському місті Кзил-Орда, де працював викладачем Об'єднаного українського державного університету та займався науковою роботою, а також очолював міський відділ народної освіти. У 1943–46 – начальник управління шкіл Народного комісаріату освіти. 1946 захистив у Київському університеті кандидатську дисертацію, присвячену історії освіти в Україні у 1941–45 рр. 1946–48 – заступник директора УНДІПу. 1948–55 очолював Науково-дослідний інститут дефектології. Протягом 1956–58 керував Науково-дослідним інститутом педагогіки (до 1955 – УНДІП). На посаду директора він прийшов уже визнаним ученим, доктором педагогічних наук. Автор понад 250 наукових праць, з них – 20 монографій, підручників, методичних посібників. Серед них: «Розвиток народної освіти на Україні за роки Радянської влади» (1957); «Народна освіта у західних областях УРСР» (1960) та ін.

З 1958 – професор кафедри педагогіки Київського університету, завідувач цієї кафедри; у 1981–87 – науковий консультант аспірантів. Розробляв проблеми навчально-виховної роботи у вищій школі, очолював групу викладачів і наукових співробітників, що займалися дослідженням питань дидактики вищої школи. За його керівництва й безпосередньої участі в університеті для студентів, яких готували до роботи у вищій школі (філософів, істориків), аспірантів і молодих викладачів читали курс «Основи педагогіки вищої школи». Опублікував праці «Вимоги до лекцій на заочному відділенні», «Шляхи підвищення рівня педагогічної підготовки студентів Київського університету», «Педагогіка в Київському університеті за 50 років». Досліджував педагогічну спадщину Т. Шевченка, І. Франка,

К. Ушинського, В. Сухомлинського та ін.

Помер 17 листопада 1987. Похований у Києві на Байковому цвинтарі.

140 років від дня народження Карпа Трохименка (1885–1979), художника, педагога

Народився 25 жовтня 1885 в селі Суцани на Київщині. Перші уроки малювання отримав в ремісничій майстерні в Києві. Навчався в Київській рисувальній школі Миколи Мурашка, Київському художньому училищі, Московському училищі живопису, скульптури та архітектури. В 1910–16 – у Петербурзькій Академії мистецтв, де його викладачем був Микола Самокиш.

З 1918 працював у Києві в Комісії з охорони пам'яток старовини і мистецтва. У 1918–19 викладав малювання у вищій залізничній школі, у 1920–23 вчителював у рідному селі, 1923–25 був завідувачем трудовою школою в Кагарлику, 1925–26 викладав у школі при цукровому заводі в Ржищеві. 1926–33 – у Київській індустріальній профшколі, пізніше – в Київському художньому технікумі. У 1935–74 – викладач Київського художнього інституту, з 1938 – завідувач кафедри композиції і керівник майстерні батального та історичного живопису, з 1939 – професор. Загалом присвятив педагогічній діяльності понад 50 років. Його педагогічні принципи поєднували академічну дисципліну з живим творчим пошуком: вимагав від студентів уважності до натури, точності в малюванні, уміння мислити композиційно. Він заохочував молодь до активної участі в

постановках, дозволяв експериментувати, проте остаточні корективи робив так, щоб робота набувала цілісності й монументального звучання. Водночас художник майже не втручався у студентські полотна пензлем, обмежуючись точними й методичними порадами – таким чином він виховував самостійність, відповідальність і повагу до творчого процесу. В його майстерні панувала атмосфера, що яка формувала професійні якості молодих митців.

Щодо художньої діяльності, то картини майстра експонувалися з 1918-го. У 1930-х Трохименко звернувся до постаті Тараса Шевченка й створив історичне полотно «Тарас Шевченко в Ангельгардта». Пізніше продовжив шевченкіану: «Катерина» (1959) «Т. Шевченко на Чернечій горі» (1960), «Т. Шевченко в Каневі» (1961), «Вечір на Тарасовій горі» (1963). Помітне місце у творчому доробку художника посідають портрети, зокрема Миколи Біляшівського, Олександра Богомольця, Михайла Вериківського, Олеся Гончара, Михайла Стельмаха та ін. Загалом художник писав у різних жанрах. Це були й батальні полотна («Допит полонених угорських гусарів», «Вечеря козаків на позиціях»), й акварельні морські етюди, й олійні пейзажі. Найбільше художника надихала українська природа, особливо кручі та могутній Дніпро («Зима. Київ», «Стоїть гора висока», «Вечір над Дніпром» та ін.). Нині роботи митця зберігаються в художніх музеях, галереях, приватних колекціях як в Україні, так і за її межами. Нагороджений різними державними відзнаками, зокрема за картини, які увійшли до циклу «Моя рідна Батьківщина», вшанований Шевченківською премією (1969).

Помер 1 жовтня 1979. Похований у Києві на Байковому цвинтарі. У 1986 побачила світ книга «Карпо Трохименко. Художник про себе: автобіографія, творчі мандрівки. Спогади про художника. Статті».